

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність “Музичне мистецтво”
Спеціалізація “Народні інструменти” (клас бандури)

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізація
“Народні інструменти” (клас бандури)

Київ 2006

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНКОС”, 2006. – 20 ст.

Укладач **Т. М. Адєєва** – викладач Харківського музичного училища ім. Б. М. Лятошинського

Рецензенти: **Л. С. Мандзюк** – доцент Харківського державного університету мистецтв ім. І. П. Котляревського, лауреат міжнародних конкурсів

Н. В. Морозевич – доцент Одеської державної музичної академії ім. А. В. Нежданової, кандидат мистецтвознавства

Відповідальний за випуск **А. І. Ткаченко**

Редактор **Л. В. Московченко**

© Адєєва Т. М., 2006
© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2006

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Курс “Постановка голосу” із спеціальності “Музичне мистецтво” являє собою одну з важливих дисциплін в системі професійної підготовки студентів-бандуристів, які отримують кваліфікацію: артист оркестру (ансамблю), викладач з класу бандури.

Організація цієї навчальної дисципліни ставить за мету підготовку фахівців, які повинні в повній мірі оволодіти навичками професійного музикування на бандурі, яке найчастіше поєднує спів і інструментальну гру. Основними завданнями курсу є:

- 1) навчити мистецтву співу на професійному рівні;
- 2) самостійно працювати над засвоєнням специфічного репертуару співака-бандуриста;
- 3) бути обізнаним у творах вітчизняної спадщини та зарубіжних композиторів різних епох та стилів.

Головна форма занять – індивідуальний урок. Зміст та послідовність занять визначаються програмою та індивідуальними планами, які складаються на її основі.

Організація навчального процесу

Курс “Постава голосу” розрахован на 246 годин (144 години – індивідуальні заняття під керівництвом викладача, 102 години самостійної роботи студентів). Заняття ведуться по 1 годині на тиждень.

	Розподіл годин за курсами:	
	індивідуальні години	години самостійної роботи
1 курс	39	42
2 курс	37	20
3 курс	34	20
4 курс	34	20

Розподіл годин самостійної роботи студента є прерогативою навчального закладу.

Програмні вимоги

За період навчання студент повинен пройти:
1 курс – 4–6 вокалізів, 6–8 творів з текстом;

- 2 курс – 4–8 вокалізів, 6–8 творів з текстом;
- 3 курс – 4–8 вокалізів, 8–10 творів з текстом;
- 4 курс – 8–10 творів з текстом.

Крім класичного репертуару, у програму необхідно включати вокально-бандурний репертуар, що сприяє більш доцільній підготовці до професійного співу під власний акомпанемент бандуриста-співака.

Контрольні вимоги

Наприкінці 1–7 семестрів проводяться контрольні уроки, на яких потрібно виконати:

- 1–2 вокалізи
- 2–3 твори з текстом

Наприкінці 8 семестру на контрольний урок виносяться: 1 арія, 1 романс, 1 твір сучасного композитора, 1 твір а *cappella* (укр. нар. пісня).

Методичні вказівки

У процесі практичного набуття співацьких навичок постановки голосу та оволодіння виконавським мистецтвом визначаються такі завдання:

- теоретично та практично засвоювати правильне співацьке дихання;
- розвивати діапазон голосу;
- працювати над чистотою інтонації;
- розвивати органи мовного апарату, виразну інтонацію, чіткість вимови (дикцію);
- набувати вміння співати а *cappella*;
- розвивати вокальний слух;
- практично володіючи всіма засобами виразності співу, свідомо користуватися потрібними вокально-виконавськими навичками для створення художнього плану творів;
- досягати усвідомленості студентами методичних прийомів для подальшої самостійної роботи над вокальними творами та співати під акомпанемент бандури;
- знати норми співацького режиму (охорона голосового апарату) та дотримуватися цих норм.

Починаючи вчитися у музичному училищі, студенти мають вік 15–16 років. У цей період мутації у хлопців та еволюції у дівчат якість

голосу змінюється. Далі іде післямутаційний період до 17 років. При спокійному проходженні мутації заняття співом можливі, але при дуже обережному ставленні до голосу.

Бандурист співає під власний акомпанемент сидячи. На уроках постави голосу слід зосередити увагу на співацькому диханні в сидячому положенні. При спокійному сидінні видих проходить пасивно через опущення і спадання грудних стінок. Необхідно напрацьовувати активне дихання та стежити, щоб не було надмірного вдиху, що рефлекторно викликає за собою форсований видих, напрацьовувати та розподіляти дихання на фрази. Іноді помилково гадають, якщо бандура – народний інструмент, то співати у її супроводі необхідно “народним голосом”. Природна народна постава голосу зустрічається нечасто і потребує спеціальних навичок. Іноді діти просто співають, імітуючи народний спів криком. Наслідок цього – голосові захворювання, які важко піддаються лікуванню. Оволодіння співацькими навичками в класі повинне ґрунтуватися на академічній манері співу.

Є такі студенти-бандуристи, які не навчалися співу до вступу у професійний навчальний заклад. Таких учнів не потрібно перевантажувати вокальним репертуаром, а бажано формувати вокальні навички на середньому діапазоні голосу. Особливо необхідно приділити увагу звільненню від співацьких недоліків, притаманних студенту, за індивідуальною системою, враховуючи його вікові дані.

Навчання співу а *capella* можна починати з невеликих фраз вокалізів на середньому діапазоні. Такі навички виховують вокальний слух та чистоту інтонації.

Визначення типу співацького голосу – справа складна і відповідальна. Співацькі дані студента, його голос у процесі розвитку переходять з одного стану в інший, якісно новий, тобто певним чином змінюються. Тому і пропонуються приблизні програми до кожного курсу.

Також на уроках постави голосу доцільно працювати над вокально-інструментальними творами для академічно-сценічного та концертного виконання.

Рекомендовані вокалізи:

Абт Ф. Школа пения. – М.: Музгиз, 1960. – 35 с.

Варламов А. Полная школа для пения. – М.: Музгиз, 1953. – 105 с.

Вілінська І. Вокалізи для середнього голосу. – К., Музична Україна, 1989. – 50 с.
 Вилинская Й. Вокализы для высокого голоса/ И. Вилинская. – М., Музыка, 1969. – 36 с.
 Зейдлер Г. Искусство пения для контральто или баритона. Часть 1–2. № 1–20. – М.: Музгиз, 1958. – 24 с.
 Зейдлер Г. Искусство пения. Для сопрано или тенора. Часть 1–2. № 1–20. – М.: Музгиз, 1958. 25 с.
 Конконе Дж. 40 упражнений для баса или баритона в сопровождении фортепиано. – М.: Музыка, 1964. – 84 с.
 Конконе Дж. 50 упражнений для среднего или высокого голоса. – М.: Музгиз, 1956. – 90 с.
 Лютген Б. Ежедневные упражнения. 20 маленьких вокализов для высокого голоса. – М.: Музыка, 1970. – 31 с.
 Пановка Г. Искусство пения. 24 вокализа для сопрано, меццо-сопрано или тенора. – М., Музгиз, 1958. – 58 с.
 Соколовский И. 50 вокализов для среднего голоса. – М.: Музгиз, 1950. – 44 с.

ОРИЄНТОВНІ РЕПЕРТУАРНІ СПИСКИ

1 курс Високі голоси

1. Перголезі Дж. Ах, зачем я не лужайка
2. Скарлатті А. Арія “O cessate di piagammi”
(Ах, нет сил сносить терзанья)
3. Бетховен Л. Сурок
4. Брамс І. В зеленых ивах дом стоит
5. Гайдн І. Тихо дверцу в сад открой
6. Гріг Е. Лесная песня
7. Моцарт В.А. Тоска по весне
8. Шопен Ф. Желание
9. Шуман Р. Слышу ли песни звуки. З цикла “Любовь поэта”
10. Булахов П. Тук, тук, тук... как сердце бьется
11. Варламов О. Горные вершины. Ти не пой, соловей
12. Глинка М. Жаворонок
13. Гурільов О. Сарафанчик. Улетела пташечка
14. Даргомижський О. Лихорадушка
15. Мельо В. Колыбельная (неаполітанська нар. пісня)
16. Феніх Р. Скажи мені правду
17. Польська нар. пісня “Вісла”(обр. В. Іванникова)
18. Російська нар. пісня “Во поле березонька стояла”,
“Я на камушке сажу”(обр. М. Римського-Корсакова)
19. Укр. нар. пісня “Така її доля”(обр. В. Заремби)
20. Укр. нар. пісня “Ой джигуне, джигуне”, “Дощик, дощик”,
“Ой журавлю, журавлю” (обр. М. Лисенка)
21. Укр. нар. пісні “Прилетіла перепілочка”, “Подольночка”
(обр. Л. Ревуцького)
22. Укр. нар. пісня “Ходила я по садочку” (обр. К. Верьовкіна)
23. Укр. нар. пісня “Чи я в лузі не калина була” (обр. А. Єдлічки)
24. Укр. нар. пісня “Сонце низенько”(обр. А. Рубця)

* Назви вокальних творів подані мовою, на якій вони надруковані у репертуарних збірках.

Середні та низькі голоси

1. Бах І. С. Звитяга радість нам несе (“Победа радость нам несет”)
2. Скарлатті А. Арія “O cessate di piangere” (“Ах, нет сил сносить терзанья”)
3. Брамс І. Колыбельная
4. Віла Лобос Е. Желтая птичка (елегічна пісня з циклу “Три индейские поэмы”)
5. Гріг Е. Люблю тебя
6. Аляб’єв О. Я вас любил
7. Булахов П. В минуту жизни трудную
8. Варламов О. Красный сарафан
9. Верстовський О. Два ворона
10. Глінка М. Не щибечи, соловейко. Гуде вітер вельми в полі
11. Чайковський П. Осень
12. Степовий Я. Утоптала стежечку
13. Злотник О. Цвіт землі
14. Левіна З. Я ждала весь день (обр. негритянської нар. пісні), “Веселая песенка”
15. Литовська нар. пісня “Добрий мельник” (обр. В. Шипуліна)
16. Словацька нар. пісня “Спи, моя милая, сладким сном” (обр. В. Неєдли)
17. Російська нар. пісня “Ноченька” (обр. В. Гайгерової)
18. Російська нар. пісня “Я калиноньку ломала” (обр. М. Матвеева)
19. Укр. нар. пісня “Хтіла мене мати...” (обр. Ю. Кроткевича)
20. Укр. нар. пісня “Вийшли в поле косарі”, “Задумала вража баба” (обр. А. Єдлічка)
21. Укр. нар. пісня “Взяв би я бандуру” (обр. В. Косенка)
22. Укр. нар. пісня “Коло мої хати зацвіли блавати” (обр. В. Самойленка)
23. Укр. нар. пісня “Хоть у мене мужичок з кулачок” (обр. В. Одинцова)

2 курс

Високі голоси

1. Гендель Г. Арія Альміри з опери “Rinaldo”
2. Кальдара А. “Come raggio di sol” (“Как солнца ясный луч”)
3. Каччіні Дж. Арієта “Amor ch’attendi?” (“Ерос, чому ти не поспішаєш?”)

4. Моцарт. В. А. Арія Барбарини з опери “Свадьба Фигаро”
5. Даргомижський О. Песня Ольги з опери “Русалка”
6. Бетховен Л. Люблю тебя
7. Шуман Р. Я не сержусь. З вок. циклу “Любовь поэта”
8. Аляб’єв О. И я выйду ль на крылечко
9. Булахов П. Не хочу
10. Варламов О. Так и рвется душа
11. Глінка М. Признание
12. Танєєв С. Колыбельная песня
13. Чайковський П. Садик
14. Лисенко М. Ой стрічечка до стрічечки
15. Степовий Я. Місяц ясененький. Вітер в гаї не гуляє
16. Стеценко К. Тихесенький вечір
17. Коттрау Дж. Т. Santa Lucia (неаполітанська пісня)
18. Агабабов С. Лесной бал
19. Фільц Ф. Баркарола
20. Російська нар. пісня “У зари-то, у зореньки” (обр. Я. Немировського)
21. Словацька нар. пісня “Спи, моя милая, сладким сном” (обр. В. Неєдли)
22. Угорська нар. пісня “В мире есть красавица одна” (обр. Є. Шентірмая)
23. Укр. нар. пісня “Стоїть гора високая” (обр. Ф. Надененка)
24. Укр. нар. пісня “Ой, важу я, важу” (обр. О. Чишка)
25. Укр. нар. пісня “Чи я в лузі не калина була” (обр. А. Єдлічки)

Середні та низькі голоси

1. Глюк Х. Арія Орфея з опери “Орфей в аду”
2. Модуньо Д. Пісня Анжеліки з оперети “Чорний дракон”
3. Скарлатті А. Son tutta duolo
4. Глюк К. Летняя ночь
5. Глінка М. Пісня Ільїнішни “Ходит ветер у ворот” до п’єси Кукольника М. “Князь Хомский”
6. Дунаєвський І. Пісня Кето з оперети “Золотая долина”
7. Гріг Е. Старая песня
8. Шуман Р. В старом замке
9. Аляб’єв О. Ворон к ворону летит

10. Булахов П. Не пробуждай воспоминаний
11. Варламов О. Вдоль по улице метелица метет
12. Гурільов О. Сердце – игрушка. Песня ямщика
13. Даргомижський О. Мне грустно
14. Кюї Ц. Царскосельская статуя
15. Стеценко К. Ой чого ти, дубе
16. Левіна З. Клены
17. Фельцман О. Огромное небо
18. Майборода Г. Пливе туман
19. Пісня американських негрів “Небо” (обр. Ч. Манея)
20. Російська нар. пісня “Дубинушка” (обр. І. Ільїна)
21. Російська нар. пісня “Гуляла я в садочке” (обр. М. Коваля)
22. Укр. нар. пісня “Дивлюсь я на небо” (обр. В. Заремби)
23. Укр. нар. пісня “Казав мені батько” (обр. М. Лисенка)
24. Укр. нар. пісня “Там, де Ятрань круто в’ється” (обр. М. Лисенка)

3 курс Високі голоси

1. Джордані Дж. Caro mio ben
2. Каччіні Дж. Ave Maria
3. Монтеверді К. Le lamento d’Arianna з опери “Arianna”
4. Монфроче М. Povero cor perche
5. Сібелла Г. O Vocca dolorosa («Прелестное создание»)
6. Даргомижський А. Арія Наталки з опери “Русалка”
7. Гулак-Артемівський С. Романс Оксани “Місяцю ясний” з опери “Запорожець за Дунаєм”
8. Белліні В. A palpitar d’affanno
9. Гріг Е. Люблю тебя. Лесная песнь
10. Монюшко С. Золотая рыбка
11. Моцарт В. А. Фиалка. К цитре
12. Шуберт Ф. Серенада. З вок. циклу “Лебединая песня”
13. Булахов П. Не хочу. Колокольчики мои, цветики степные
14. Глінка М. Я помню чудное мгновенье
15. Гурільов О. Грусть девушки. Матушка-голубушка. Отгадай, моя родная
16. Даргомижський А. Юноша и дева
17. Римський-Корсаков М. Тихо вечер догорает. Восточная песня

18. Лисенко М. Коли настав чудовий май
19. Нижанківський О. О, не забудь
20. Стеценко К. Стояла я і слухала весну
21. Кедмен Ч. В. A moon light song (“Лунная песня”)
22. Хренніков Т. Как соловей о розе
23. Філіпенко В. Серце не може без тебе
24. Російська нар. пісня “Чернобровый, черноокий” (обр. Б. Погребова)
25. Укр. нар. пісня “Терен, терен, та й не хміль” (обр. Л. Ржецької)
26. Укр. нар. пісня “Нащо мені чорни брови” (обр. Д. Бонковського)
27. Укр. нар. пісня “Вечір надворі” (обр. К. Скорохода)
28. Укр. нар. пісня “Їхав козак на війноньку” (обр. Л. Ревуцького)

Середні та низькі голоси

1. Белліні В. Арія “Dolente immagine di fille mia”
2. Гендель Г.Ф. Dignare, арія Альміри “Дайте мне слёзы” з опери “Rinaldo”
3. Джордані Дж. Caro mio ben
4. Перголезі Дж. Если любишь
5. Моцарт В. А. Арія Зарастро з опери “Волшебная флейта”
6. Лисенко М. Пісня Виборного “Ой, під вишнею” з опери “Наталка-Полтавка”
7. Дворжак А. Помню
8. Шуберт Ф. К музыке. В путь
9. Шуман Р. Я не сержусь. Вечерняя звезда
10. Балакірив М. Песня рыбки
11. Глінка М. Победитель. Сомнение
12. Гурільов О. Внутренняя музыка. Песнь ямщика
13. Даргомижський О. Я все еще его люблю. Не скажу никому. Шестнадцать лет
14. Калінніков В. На старом кургане
15. Рахманінов С. Утро. Сон
16. Римський-Корсаков М. Октава
17. Коципінський О. Кажуть люди
18. Стеценко К. “Ой чого ти, дубе” – пісня Івана Сірка з музики до драми С. Черкасенка “Про що тирса шелестіла”
19. Фальво Р. Скажите, девушки

20. Кабалевський Д. Серенада Дон-Кихота. Серенада красавиці
21. Хренніков Т. Колыбельная Светланы
22. Енке В. Волна и дума
23. Стецюн М. Зажурилась при долині
24. Російська нар. пісня “Над полями да над чистими”
(обр. О. Зоріна)
25. Російська нар. пісня “Среди долины ровныя” (обр. К. Вільбога)
26. Укр. нар. пісня “Тропак” (обр. Є. Турули)
27. Укр. нар. пісня “Ой кум до куми залицявся” (обр. Я. Степового)
28. Укр. нар. пісня “Ой поїхав за снопами” (обр. В. Косенка)
29. Укр. нар. пісня “Ой не пугай, пугаченьку” (обр. М. Лисенка)

4 курс Високі голоси

1. Гендель Г. Арія “Amen, alleluja”
2. Гендель Г. Речитатив та арія Ксеркса з опери “Serse”
3. Каччіні Дж. Amarilli (madrigale)
4. Люцци Л. Ave, Maria
5. Перселл Г. Речитатив та арія Дідони з опери
“Дидона і Еней” (3 дія)
6. Вериківський М. Арія Панночки з опери “Вій”
7. Дунаєвський І. Пісня Марусі з оперети “Дорога к счастью”
8. Брамс І. Девичья песня
9. Гріг Е. Колыбельная Сольвейг
10. Шуберт Ф. Баркарола. Шарманщик
11. Шуман Р. Орешина. Цветов веноч душистый
12. Аляб'єв О. Я вижу образ твой
13. Варламов О. Что мне жить и тужить
14. Гурільов О. Разлука
15. Глієр Р. О, не вплетай цветов
16. Кюї Ц. Коснулась я цветка
17. Рахманінов С. Полюбила я на печаль свою. Сон
18. Степовий Я. Ой три шляхи широкії. Серенада
19. Стеценко К. Вечірня пісня
20. Лятошинський Б. Ой у полі тихий вітер віє
21. Капуа Є. O sole mio
22. Куртіс Е. Вернись в Сорренто

23. Чіара В. La spagnoola (“Болеро”)
24. Жербін М. Прелюд-вокаліз
25. Російська нар. пісня “Зачем тебя я, милый мой, узнала”
(обр. невідомого автора)
26. Російська нар. пісня “Не одна во поле дороженька”
(обр. Ю. Шапоріна)
27. Російська нар. пісня “Степь да степь кругом” (обр. А. Живцова)
28. Укр. нар. пісня “Стоїть явір над водою” (обр. А. Єдличка)
29. Укр. нар. пісня “Зелененький барвіночку” (обр. П. Бойченка)
30. Укр. нар. пісня “Повій, вітре, на Україну” (обр. В. Заремби)
31. Укр. нар. пісня “Віють вітри” (обр. М. Лисенка)
32. Укр. нар. пісня “Чуєш, брате мій” (обр. Л. Ревуцького)

Середні та низькі голоси

1. Вівальді А. Арія “Vedro con mio diletto” з опери “Il Giustino”
2. Вівальді А. “Domine Deus, agnus Dei” з кантати “Gloria”
3. Гендель Г. Арія “Dignare”
4. Глюк Х. Арія “La rencontre imprevue” з опери
“Неожиданная встреча”
5. Монтеверді К. Арія “Lasciatemi morire”
6. Моцарт В. А. Арія Лепорелло з опери “Дон-Жуан”
7. Римський-Корсаков М. Третя пісня Леля з опери
“Снегурочка”
8. Прокоф'єв С. “Песня девушки” з кантати “Александр Невский”
9. Глюк Х. Летняя ночь
10. Моцарт В. А. Тоска по весне
11. Форе Г. Мотылек и фиалка
12. Шуберт Ф. К лютне. Девушка и смерть. Серенада
13. Бородин О. Для берегов отчизны дальней
14. Верстовський О. Старый муж, грозный муж
15. Глінка М. Попутная песня
16. Мусоргський М. Гопак
17. Рахманінов С. Полюбила я на печаль свою
18. Чайковський П. Ночь
19. Яковлев М. Элегия
20. Лисенко М. Чого ж мені тяжко (Дума)
21. Степовий Я. Зацвіла в долині

22. Мейтус Ю. Ксена (Балада)
23. Філіпенко А. За рікою вдалині
24. Шамо І. Ідуть дощі
25. Янівський Б. Не забудь
26. Російська нар. пісня "Ах ты, ночка, ноченька" (обр. О. Новікова)
27. Російська нар. пісня "Эй, ухнем" (обр. Ф. Кенемана)
28. Російська нар. пісня "Утес" (обр. М. Веленського)
29. Російська нар. пісня "Прощай, радость" (обр. В. Карагигіна)
30. Укр. нар. пісня "Гей, Іване" (обр. Н. Кириченка)
31. Укр. нар. пісня "Там де Ятрань круто в'ється" (обр. М. Лисенка)
32. Укр. нар. пісня "За горами, за лісами" (обр. М. Вериківського)
33. Чеська нар. пісня "Хусточка" (обр. М. Дремлюги)

СПИСОК МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Аспелунд Д.* Развитие певца и его голоса. / Д. Аспелунд. – М.,-Л.: Музгиз, 1952. – 182 с.
2. *Багадуров В.* Вокальное воспитание детей. – М.: Академия педагогических наук РСФСР, 1953. – 94 с.
3. *Вильсон Дж.* Нарушение голоса у детей. – М.: Медицина, 1990. – 446 с.
4. *Воросы* вокальной педогогики (выпуск 3). Сб. статей. /Сост. Д. Евтушенко. – М.: Музыка, 1967. – 146 с.
5. *Вопросы* вокальной педагогики (выпуск 5). Сб. статей. /Сост. Л. Дмитриев. – М.: Музыка, 1976. – 261 с.
6. *Вопросы* вокальной педагогики (выпуск 6). Сб. статей. /Сост. Л. Дмитриев. – Л.: Музыка, 1982. – 184 с.
7. *Вопросы* вокальной педагогики (выпуск 7). Сб. статей. /Сост. А. Яковлева. – М. Музыка, 1984. – 214 с.
8. *Дмитриев Л.* Основы вокальной методики. – М.: Музыка, 1968. – 675 с.
9. *Евтушенко Д.* Роздуми про голос. – К.: Музична Україна, 1979. – 87 с.
10. *Евтушенко Д., Михайлов-Сидоров М.* Питання вокальної педагогіки. – К.: Мистецтво, 1963. – 336 с.
11. *Егоров А.* Гигиена голоса. – М-Л.: Музгиз, 1955. – 138 с.
12. *Колодуб Й.* О народнопесенных традициях Украинской вокальной школы. – К. Музична Україна, 1984. – 29 с.
13. *Луканин В.* Мой метод работы с певцами. – Л.: Музыка, 1972. – 83 с.
14. *Маркотенко І.* Павло Васильович Голубев – педагог-вокаліст. – К.: Музична Україна, 1980. – 71 с.
15. *Микиша М.* Практичні основи вокального мистецтва – К.:Музична Україна, 1971. – 78 с.
16. *Прянишников И.* Советы обучающимся пению. – М.:Музгиз, 1958. – 105 с.
17. *Сергеев А.* Воспитание детского голоса. – М.: Академия пед. наук РСФСР, 1950. – 98 с.

Навчальне видання

ПОСТАНОВКА ГОЛОСУ
Програма для вищих навчальних
закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Укладач Т. М. Адєєва

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 1,16. Наклад 100 прим.

Видавництво “Фірма“ІНКОС”
14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалка, 10/8;
Тел./факс: (044) 206–47–29, 206–47–21
E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,
inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів
видавничої продукції № 2006 від 04.11.2004 р.